

Dünya Ahvalı

Şebnem Gökçeođlu BALCI**

Yazar: Meryem Koray

ISBN: 978-975-539-589-0

Basım Yılı: 2011

Sayfa : 512 Sayfa

Basım: Ayrıntı Yayınevi

“Küresel ve toplumsal düzeyde milyarları ilgilendiren bunca sorun karşısında bu kadar tevekkül, boş vermişlik veya bu kadar durumsallığın kabul edilebilir olacağını düşünmüyorum” (s.7) şeklinde çarpıcı bir itirazla başlıyor Meryem Koray’ın Kapitalizm Küreselleşirken Dünya Ahvalı başlıklı kitabı. Bu başkaldırı, isyan, sorgulama önsözden sonsöze kadar 500 sayfa boyunca devam ediyor ve okuru da ortak ediyor. Örneğin bankaları kurtarmak için bugüne dek harcanan tahminen toplam 8.4 trilyon doların dünyada mutlak yoksulluğu 50 yıllık süre için sona erdirmeye yettiğini (s.13) ya da 1997-1998 Dođu Asya krizinde bankaları, kredi kurumlarını kurtarmak için IMF’nin 150 milyar dolarlık destek sağladığını ama bu krizin asıl vurduğu, işlerini yitiren, aç kalan insanlar için 1 milyar dolar bile sağlanamadığını (s.55) öğrendiğinizde içinizde isyan duygusunun kabarmaması mümkün olmuyor; sosyal haklar söz konusu olduğunda her fırsatta dile getirilen “kaynak yok, kaynak nereden bulunacak?” söylemini hatırlıyorsunuz ve devletin

** Doç. Dr. Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi

sosyal alandan elini eteğini çekmesi gereğini her fırsatta dillendiren sözde liberalizmi anlamakta bir kez daha zorlanıyorsunuz. Ya da dünyanın otomotiv, havacılık, elektronik, petrol, bilgisayar, medya ve telekomünikasyon dahil olmak üzere en önemli 12 işkolunun % 40'ının sadece beş firma tarafından paylaşıldığını (s.50) ; Cargill başta olmak üzere beş şirketin son yıllarda ABD'de buğday ve mısır ihracatının % 95'ini, AB düzeyindeki buğday ihracatının % 90'ını elinde tuttuğunu (s.51) öğrendiğinizde serbest piyasa efsanesine dair ezberleriniz bozuluyor.

Dünya Ahvalı, küreselleşme, kapitalizm, serbest piyasa, post-modernizm, kriz, sivil toplum, siyaset, demokrasi, insan hakları, refah devleti, Avrupa Birliği, emek, gelir, bölüşüm, adalet, yoksulluk, istihdam, işgücü, işsizlik, esneklik, kuralsızlık gibi sosyal politikanın merkezinde yer alan tüm konularda can alıcı ve yanıtlanması oldukça zor, çağımıza özgü karmaşayı yansıtan çetrefil sorularla zorluyor okuru.

Koray, sorduğu çetin soruları tartışırken net ve tek yönlü bir yanıt vermekten kaçınarak, çok boyutlu bir analizi tercih ediyor. Bu analizde Marx'tan başlayarak Bauman, Gorz, Hardt, Negri, Habermas, Polanyi, Pogge, Rawls, Amartya Sen'e kadar uzanan genişlikte bir yelpazede yer alan düşünürlerin görüşlerinden yararlanıyor ve bu vesileyle okura da bir kez daha bu görüşler üzerinde düşünme ve sorgulama fırsatı veriyor. Belli bir ideolojiye bağlılıktan özellikle kaçındığının altını çizen yazar, "Benim temel derdim, yeryüzü ve insanlıkla ilgili yaşamsal sorunları, arkasındaki nedenleri, ilişkileri anlamaya çalışmak; bunlara ilişkin tartışma ve önerileri gündeme getirmek oldu. Bunu yaparken de şu veya bu yaklaşımı almak veya reddetmek, bir fikrin doğruluğunu veya yanlışlığını ispat etmeye çalışmaktan çok yeryüzü ve insan gerçekliğiyle ilişkilerini öne çıkarmak bana anlamlı geldi. Bu nedenle göreceliği, durumsallığı kabul etmekten de, durumsallığı aşan etkileri görmekten de, aldatmacaya dönüşmüş insan hakları, demokrasi gibi kavramları eleştirmekten de, insanı ve geleceği kurtarmak adına bunları dönüştürerek kullanmak gerekliliğinden de söz etmekten kaçınmadım" (s.9) diyerek her kapitalist sistem eleştirisini Marksist olarak yaftalayanlara da güzel bir yanıt olabilecek şu anlamlı soruyu soruyor: "Emek-sınıf-sömürü ilişkisinden yola çıktığımızda kapitalizmin eşitsiz ilişkileri nasıl ürettiğini görüyoruz da liberalizmin temel iddiaları olan eşitlik-özgürlük-kardeşlik (dayanışma) söylemini yalana dönüştürdüğünü görmüyor muyuz?" (s.448).

Küreselleşme olgusuna da farklı bir yaklaşım sergileyen yazar, "Yeryüzünde farklılıkların, eşitsizliklerin azaldığı, ortak bir insan hakları, adalet, hukuk ve demokrasi anlayışının öne çıktığı "küresel bir toplumu" oluşturmaktan çok uzaksak ve bu sistemi küresel düzeyde birbirine bağlayan siyasal, hukuksal, toplumsal bağlar ve kurumlar yaratılamamışsa, "küreselleşme" kavramını kullanmak epeyce yakışsız, en azından erken olmalı" (s.26) yönünde önemli bir tespitte bulunuyor. "Evet, bu dönemde insan haklarından iletişime, teknoloji kullanımından benzer yaşam biçimlerine kadar küreselleşmenin pek çok boyutundan söz edilebilir,

birbirine yakınlaşan toplumlardan, küresel köye dönen dünyadan konuşabiliriz; fakat bunu yaparken hala açlıkla boğuşan milyonları, tedavisi mümkün hastalıklardan her gün ölen binlerce çocuğu, petrol gibi enerji kaynaklarının üstünde otururken yoksullaşan kitleleri, işsizliğin her ülkeyi, her insanı tehdit eden bir boyuta gelmesini, hayatta kalmak uğruna fuhşa sürüklenen çocukları, canını kurtarmak ya da ekmek parası kazanmak adına göç yollarında konteynerler, gemi ambarları veya TIR kasalarında ölen binlerce genci nereye koymalıyız? “Zavallılar” demekten öte bir sözümüz yok mu?” (s.24) sorusunu takiben küreselleşmenin Avrupa-Amerikan merkezli dünyanın (Batı'nın) kendi üstünlüğüne dayanan ve bu üstünlüğü korumayı amaçlayan hegemonyasının farklı politika ve araçlarla sürdürüldüğü bir evre olarak düşünülebileceğini öne sürüyor (s.39).

Batı'nın hegemonyası ve üstünlüğüne itiraz, bilimsel alandaki bir eksikliğimize de işaret ederek sürüyor: “Nasıl ki silahlar Kuzey’de üretilirken savaşlar Güney’de oluyorsa, aynı şekilde, fikirler Kuzey’de üretilirken Güney’de bu fikirlerin peşinden gidilmektedir...Küresel boyutta tartışmalara ihtiyaç var ve bunu kıskırtmak gerek; Afrika’da, Asya’da, Güney Amerika’daki sesleri duymak ve gündeme getirmek durumundayız. Ne yazık ki birçok ülkedeki tartışmalara uzağız; en önemlisi de İngilizce (veya Fransızca, Almanca) yazılmadıkça bu kaynakları ve tartışmaları bilme şansımız yok. Bu da dünyanın “zalim” bir başka yüzü değil mi?” (s.10).

Dünyanın pek de iç açıcı olmayan ahvali karşısında, bir yandan daha fazla eşitlik ve adalet gibi talepler için haklar zemininden hareket etmekten başka çıkar yol olmadığının altını çizen Koray, diğer yandan sosyal hakların insan haklarının bütünlüğü ilkesinden ne kadar uzak ve sınırlı olduğuna da dikkat çekerek insan hakları yaklaşımının hem güçlü hem zayıf yanlarını tartışıyor (s.387).

Dünya Ahvalini okurken gelecek için kaygılanmamak elde değilse de, karamsarlıktan uzak bir kitap olduğunu söylemek mümkün. İsyânında umut var, ütopyalarımızı hatırlamaya ve geri almaya çağrı ve daha pek çok şey var ama bu kadar ipucu sanırım yeter, gerisini merak eden okurların keşfine bırakmak istiyorum.

Her bilim insanında bulunması gereken tevazunun örneği olarak Meryem Hoca kitabının tamamlanmayan yanları ve birçok eksikliği de bulunduğunu belirterek “Bu kitapla birlikte çok şey öğrendim, umarım bunları aktarabilmişimdir. Okurken ve yazarken yeniden düşünme fırsatı da buldum; umarım bunlar birlikte düşünmemize yararlı olur. Ve umarım okunası bir dille yazmayı az çok becermişimdir” (s.10) diyor.

Ben de bu tanıtım yazısını kendisine cevaben şu şekilde bitirmek istiyorum: Hiç endişeniz olmasın hocam, kitabınız çok şey öğretiyor, sosyal politika alanında kafa yoranlara çok önemli soruları bir kez daha ve farklı bir yerden düşündürüyor. Sıcak, samimi, duyguları yansıtan ve bu yanılla “kadınca” olan, bilimsel tevazuya rağmen “ben” demekten çekinmeyen diliniz ve üslubunuz ise hayranlık uyandırıyor, örnek oluyor! Kaleminize sağlık!